

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

Esas Sayısı : 2025/210

Karar Sayısı : 2026/70

Karar Tarihi : 26/3/2026

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: İstanbul Anadolu 21. İş Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 56. maddesinin ikinci fıkrasının Anayasa'nın 9., 10., 17., 20., 35., 125. ve 141. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebidir.

OLAY: Davacının boşandığı eşiyle birlikte yaşadığı gerekçesiyle ölüm ayığının kesilmesine ve hakkında borç bildirim belgesi düzenlenmesine yönelik işlemin iptali talebiyle açılan davada itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN VE İLGİLİ GÖRÜLEN KANUN HÜKÜMLERİ

A. İptali İstenen Kanun Hükmü

Kanun'un itiraz konusu kuralın da yer aldığı 56. maddesi şöyledir:

“Gelir ve aylık bağlanmayacak haller

MADDE 56- (Değişik birinci fıkra: 17/4/2008-5754/36 md.) Ölen sigortalının hak sahiplerinden;

a) Kendisinden aylık bağlanacak sigortalıyı veya gelir ya da aylık bağlanmış olan sigortalıyı kasten öldürdüğü veya öldürmeye teşebbüs ettiği veya bu Kanun gereğince sürekli iş göremez hale veya malûl duruma getirdiği,

b) Kendisinden aylık bağlanacak sigortalıya veya gelir ya da aylık bağlanmamış olan sigortalıya veya hak sahibine karşı ağır bir suç işlediği veya bunlara karşı aile hukukundan doğan yükümlülüklerini önemli ölçüde yerine getirmemesi nedeniyle ölüme bağlı bir tasarrufla mirasçılıktan çıkarıldıkları,

hususunda kesinleşmiş yargı kararı bulunan kişilere gelir veya aylık ödenmez. Ödenmiş bulunan gelir ve aylıklar, 96 ncı madde hükümlerine göre geri alınır.

Eşinden boşandığı halde, boşandığı eşiyle fiilen birlikte yaşadığı belirlenen eş ve çocukların, bağlanmış olan gelir ve aylıkları kesilir. Bu kişilere ödenmiş olan tutarlar, 96 ncı madde hükümlerine göre geri alınır.”

B. İlgili Görülen Kanun Hükmü

Kanun'un 96. maddesi şöyledir:

“Yersiz ödemelerin geri alınması

MADDE 96- Kurumca işverenlere, sigortalılara, isteğe bağlı sigortalılara gelir veya aylık almakta olanlara ve bunların hak sahiplerine, genel sağlık sigortalılarına ve bunların bakmakla yükümlü olduğu kişilere, fazla veya yersiz olarak yapıldığı tespit edilen bu Kanun kapsamındaki her türlü ödemeler;

a) Kasıtlı veya kusurlu davranışlarından doğmuşsa, hatalı işlemin tespit tarihinden geriye doğru en fazla on yıllık sürede yapılan ödemeler, bu ödemelerin yapıldığı tarihlerden,

b) Kurumun hatalı işlemlerinden kaynaklanmışsa, hatalı işlemin tespit tarihinden geriye doğru en fazla beş yıllık sürede yapılan ödemeler toplamı, ilgiye tebliğ edildiği tarihten itibaren yirmidört ay içinde yapılacak ödemelerde faizsiz, yirmidört aylık sürenin dolduğu tarihten sonra yapılacak ödemelerde ise bu süre sonundan,

itibaren hesaplanacak olan kanunî faizi ile birlikte, ilgililerin Kurumdan alacağı varsa bu alacaklarından mahsup edilir, alacakları yoksa genel hükümlere göre geri alınır.

Alacakların yersiz ödemelere mahsubu, en eski borçtan başlanarak borç aslına yapılır, kanunî faiz kalan borca uygulanır. Bu hüküm ilgili hak sahiplerinin muvafakat etmeleri kaydıyla, aynı dosyadan diğer bir hak sahibine yapılan yersiz ödemelere mahsubunda da uygulanır.

Yersiz ödemenin gelir ve aylıklardan kesilmesinde, kesintinin başlayacağı ödeme dönemi başı itibarıyla kanunî faizi ile birlikte hesaplanan borç tutarı, gelir ve aylıktan % 25 oranında kesilmek suretiyle uygulanır.

Yersiz ödemelerin tespiti ile geri alınmasına ve bu maddenin uygulanmasına ilişkin usûl ve esaslar, Kurum tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.”

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Kadir ÖZKAYA, Basri BAĞCI, Engin YILDIRIM, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, İrfan FİDAN, Kenan YAŞAR, Muhterem İNCE, Yılmaz AKÇİL, Ömer ÇINAR ve Metin KIRATLI'nın katılımlarıyla 8/10/2025 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Onur MERCAN tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu ve ilgili görülen kanun hükümleri, dayanan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Anlam ve Kapsam

3. 5510 sayılı Kanun'un 96. maddesinin birinci fıkrasında; Sosyal Güvenlik Kurumunca (Kurum) işverenlere, sigortalılara, isteğe bağlı sigortalılara, gelir veya aylık almakta olanlara ve bunların hak sahiplerine, genel sağlık sigortalılarına ve bunların bakmakla yükümlü olduğu kişilere fazla veya yersiz olarak yapıldığı tespit edilen, anılan Kanun kapsamındaki her türlü ödemenin geri alınmasına ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir.

4. Söz konusu fıkranın (a) bendinde fazla veya yersiz ödemenin ilgililerin kasıtlı veya kusurlu davranışlarından dolayı yapılması hâlinde hatalı işlemin tespit edildiği tarihten geriye doğru en fazla on yılda yapılan ödemelerin yapıldığı tarihlerden itibaren hesaplanacak kanuni faizle birlikte ilgililerin Kurumdan alacağı varsa bu alacaklarından mahsup edileceği, alacakları yoksa genel hükümlere göre geri alınacağı belirtilmiştir.

5. Fıkranın (b) bendinde ise fazla veya yersiz ödemenin Kurumun hatalı işlemlerinden dolayı yapılması durumunda hatalı işlemin tespit edildiği tarihten geriye doğru en fazla beş yılda yapılan ödemeler toplamının ilgiliye tebliğ edildiği tarihten itibaren yirmi dört ay içinde yapılacak ödemelerde faizsiz şekilde, yirmi dört aylık sürenin dolduğu tarihten sonra yapılacak ödemelerde ise bu süre sonundan itibaren hesaplanacak kanuni faizle birlikte ilgililerin Kurumdan alacağı varsa bu alacaklarından mahsup edileceği, alacakları yoksa genel hükümlere göre geri alınacağı öngörülmüştür.

6. Kanun'un 56. maddesinde de gelir ve aylık bağlanmayacak hâller düzenlenmiştir. Söz konusu maddenin itiraz konusu ikinci fıkrasında eşinden boşandığı hâlde boşandığı eşiyle fiilen birlikte yaşadığı belirlenen hak sahibi eş ve çocukların gelir ile aylıklarının kesileceği ve bunlara ödenmiş olan tutarların 96. madde hükümlerine göre geri alınacağı öngörülmüştür.

7. Bu itibarla kural uyarınca hak sahibi eş ve çocukların boşandıkları eşleriyle fiilen birlikte yaşadıklarının belirlenmesi durumunda gelir ve aylıkları kesilecek, bu kapsamda ödenmiş olan gelir ve aylıklar hakkında fazla veya yersiz ödemelerin geri alınmasını düzenleyen 96. madde hükümleri uygulanacaktır.

B. İtirazın Gerekçesi

8. Başvuru kararında özetle; itiraz konusu kuraldan kaynaklanan uyumsuzluklarda ilgililerin boşandıkları eşleriyle birlikte yaşayıp yaşamadığının tespit edilmesi hususunda Kurum tarafından eksik araştırma yapılması hâlinde gereken araştırmanın mahkemelerce yapıldığı, bu durumun yargının idarenin yerine geçmesine neden olduğu ve yargılamanın makul sürede tamamlanmasına engel oluşturduğu, ayrıca ilgililerin boşandığı eşiyle birlikte yaşayıp yaşamadığının ortaya konulması amacıyla yapılan araştırmaların özel hayata saygı gösterilmesini isteme hakkına yönelik bir müdahaleye neden olduğu, hiç evlenmemiş kişilerle evlendikten sonra boşanan kişilerin esas itibarıyla aynı statüde bulundukları, bu itibarla kural kapsamına girenlerin aylıklarının kesilmesinin eşitlik ilkesiyle de çeliştiği belirtilerek kuralın Anayasa'nın 9., 10., 17., 20., 35., 125. ve 141. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

C. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

9. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 13. maddesi yönünden de incelenmiştir.

10. Anayasa'nın 35. maddesinde "*Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir./ Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir./ Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.*" denilmek suretiyle mülkiyet hakkı güvenceye bağlanmıştır.

11. Mülkiyet hakkı ekonomik değer ifade eden ve değeri parayla ölçülebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır. Mülkiyet hakkı kişiye başkasının hakkına zarar vermemek ve kanunların koyduğu sınırlamalara uymak koşuluyla sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma, semerelerinden yararlanma ve tasarruf etme imkânı veren bir haktır. Bu bağlamda malikin mülkünü kullanma, semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin kısıtlanması veya mülkünden yoksun bırakılması mülkiyet hakkına sınırlama teşkil eder (AYM, E.2021/128, K.2022/68, 1/6/2022, §§ 17, 18).

12. Sosyal sigorta yardımı olarak ilgililere yapılan ödemelerin mülk teşkil ettiği açıktır. Dolayısıyla boşandığı eşiyle fiilen birlikte yaşadığı belirlenen eş ve çocuklara bağlanmış olan gelir ile aylıklarının kesilmesini ve bu kişilere ödenmiş olan tutarların 5510 sayılı Kanun'un 96. maddesi hükümlerine göre geri alınmasını öngören itiraz konusu kural mülkiyet hakkına yönelik bir sınırlama öngörmektedir.

13. Anayasa'nın 13. maddesinde *"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."* denilmiştir. Buna göre mülkiyet hakkına sınırlama getiren düzenlemelerin kanunla yapılması, Anayasa'da öngörülen sınırlama sebebine uygun ve ölçülü olması gerekir.

14. Kanunilik ölçütü uyarınca mülkiyet hakkını sınırlamaya yönelik bir kanuni düzenlemenin şeklen var olması yeterli olmayıp kuralın keyfilğe izin vermeyecek şekilde belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir nitelikte olması gerekir (AYM, E.2019/62, K.2019/98, 25/12/2019, § 13).

15. Esasen temel hakları sınırlayan kanunun bu nitelikleri taşıması, Anayasa'nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesinin de bir gereğidir. Hukuk devletinde kanuni düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuyla yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gerekir. Kanunda bulunması icap eden bu nitelikler hukuki güvenliğin sağlanması bakımından da zorunludur. Zira bu ilke hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar (AYM E.2015/41, K.2017/98, 4/5/2017, §§ 153, 154). Dolayısıyla Anayasa'nın 13. maddesinde sınırlama ölçütü olarak belirtilen kanunilik, Anayasa'nın 2. maddesinde güvenceye bağlanan hukuk devleti ilkesi ışığında yorumlanmalıdır.

16. Kuralda kesilmesi öngörülen gelir ve aylıkların eş ve çocuklara hak sahibi sıfatıyla bağlanan ölüm gelirleri ve aylıkları olduğu açıktır. Kuralla, eş ve çocuklara bağlanan bu gelir ve aylıkların hangi hâlde kesileceği herhangi bir tereddüde neden olmayacak şekilde açık ve net olarak düzenlenmiştir.

17. Öte yandan kuralda eş ve çocuklara bağlanan gelir ve aylıkların anılan Kanun'un 96. maddesine göre geri alınacağını öngörüldüğü gözetildiğinde gelir ve aylığın geri alınmasına ilişkin usul ve esaslar yönünden de herhangi bir belirsizliğin bulunmadığı anlaşılmaktadır.

18. Bu itibarla boşandığı eşiyle fiilen birlikte yaşadığı belirlenen eş ve çocuklara bağlanan gelir ile aylıkların kesilmesini ve bu kapsamda yapılan ödemelerin geri alınmasını öngören kuralla mülkiyet hakkına getirilen sınırlamanın kanunilik şartını sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

19. Anayasa'nın 35. maddesinin ikinci fıkrasında mülkiyet hakkının kamu yararı amacıyla sınırlanabileceği belirtilmiştir. Buna göre kuralda mülkiyet hakkına yönelik öngörülen sınırlamanın kamu yararı dışında bir amaca yönelik olmaması gerekir.

20. Anayasa'nın 41. maddesinin birinci fıkrasında "*Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.*" denilmiştir. Anayasa koyucunun toplumun temeli olarak kabul ettiği aileyi kurdukları evlilik birliğiyle meydana getiren eşlerin birbirlerine yardım etme yükümlülükleri bulunmaktadır. Nitekim 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 185. maddesinde evlenmeyle eşler arasında evlilik birliğinin kurulmuş olacağı, eşlerin bu birliğin mutluluğunu el birliğiyle sağlamak ve çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine beraberce özen göstermekle yükümlü oldukları, birlikte yaşamak, birbirine sadık kalmak ve yardımcı olmak zorunda oldukları hükme bağlanmıştır.

21. Boşanan eş ve çocuklara gelir ve aylık bağlanmasına ilişkin hükümlerde esas itibarıyla eş desteğinden yoksun olan hak sahiplerine sosyal sigorta yardımı yapılması suretiyle bunların sosyal güvenliklerinin sağlanmasının hedeflendiği açıktır (bazı farklılıklarla birlikte bkz. AYM, E.2009/86, K.2011/70, 28/4/2011).

22. Kuralın gerekçesinde boşandığı eşiyle fiilen beraber yaşayanların gelir ve aylıklarının kesilmesi hususunun uygulamada hakkın kötüye kullanılmasını önlemek amacıyla yeniden düzenlendiği ifade edilmiştir.

23. Buna göre kuralda eşinden boşanan, ancak boşandığı eşiyle birlikte yaşayan ve bu bağlamda fiilen eşinin desteğinden yoksun kalmayan kişilere bağlanan gelir ile aylıkların kesilmesi suretiyle hakkın kötüye kullanılmasının engellenmesinin ve bu sayede sosyal güvenlik sistemi kapsamındaki sınırlı kamu kaynaklarının verimli şekilde kullanılmasının hedeflenmediği söylenemez (bazı farklılıklarla birlikte bkz. AYM, E.2009/86, K.2011/70, 28/4/2011; *Ayşegül Bozoğlu* [2. B.], B. No: 2019/12125, 14/2/2024, § 50).

24. Bu itibarla kuralla mülkiyet hakkına getirilen sınırlamanın kamu yararı dışında bir amaca yönelik olmadığı anlaşılmaktadır.

25. Bununla birlikte kuralın kamu yararına yönelik olmasının yanı sıra ölçülü olması da gerekir. Anayasa'nın 13. maddesinde güvence altına alınan *ölçülülük* ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. *Elverişlilik* öngörülen sınırlamanın amaca ulaşmaya elverişli olmasını, *gereklilik* amaç bakımından sınırlamanın zorunlu olmasını, diğer bir ifadeyle aynı amaca daha hafif bir sınırlama ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, *orantılılık* ise hakka getirilen sınırlama ile amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir.

26. Boşandığı eşiyle birlikte yaşadığı belirlenen eş ve çocuklara bağlanan gelir ve aylıkların kesilmesi ile bu kapsamda yapılan ödemelerin geri alınmasının hakkın kötüye

kullanılmasını engelleyebileceği ve bu suretle sınırlı kaynakların kamu yararına en uygun şekilde kullanılmasına katkı sunabileceği açıktır. Buna göre kuralda mülkiyet hakkına yönelik olarak öngörülen sınırlamanın anılan meşru amaca ulaşma bakımından elverişli olmadığı söylenemez.

27. Diğer yandan sosyal sigortaların kişi ve güvence sağladığı sosyal riskler bakımından kapsamı Kurumun güçlü bir mali yapıya sahip olmasını gerektirmektedir (AYM, E.2022/15, K.2022/73, 1/6/2022 § 34). Nitekim Anayasa'nın 60. maddesinin gerekçesinde sosyal güvenlik haklarının geliştirilmesinin ekonomik gelişme ile istikrar içinde gerçekleşeceği ve devletin bu hususa uyması gerektiği belirtilmiştir.

28. Sosyal güvenlik sisteminin sürdürülebilirliğini sağlayacak şekilde ilgililere tanınacak haklar ile yüklenecek külfetler arasındaki dengeyi koruyacak hükümlerin öngörülmesi ve bu sistem kapsamında hakkın kötüye kullanılmasını engelleyecek düzenlenmelerin yapılması kanun koyucunun sosyal güvenlik politikasını belirleme yetkisi kapsamında kalmaktadır.

29. Bu bağlamda boşandığı eşiyle birlikte yaşadığı belirlenen eş ve çocuklara bağlanan gelir ve aylıkların kesilmesi ile bu kapsamda yapılan ödemelerin geri alınması sosyal güvenlik politikasına ilişkin bir konuyu oluşturmaktadır. Buna göre kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında kalan kuralla mülkiyet hakkına getirilen sınırlamanın anılan meşru amaca ulaşma bakımından gerekli olmadığı da söylenemez.

30. Boşandığı eşiyle fiilen birlikte yaşayan eş ve çocuklara bağlanan gelir ile aylıkların kesilmesini ve yapılan ödemelerin geri alınmasını öngörmek kanun koyucunun takdirinde ise de orantılılık alt ilkesi gereğince kuralın ilgililere katlanamayacakları bir külfet yüklememesi gerekir.

31. Boşandığı eşiyle birlikte yaşayan eş ve çocukların ilke olarak eş desteğinden fiilen mahrum kaldığı ve asgari bir yaşam standardına sahip olmak için hak sahibi sıfatıyla sosyal sigorta yardımına ihtiyaç duyduğu söylenemez. Dolayısıyla bunlara bağlanan gelir ve aylıkların kesilmesinin sosyal güvenlik hakkı bağlamında önemli bir mağduriyet yaratacağı savunulamaz.

32. Öte yandan boşandığı eşiyle birlikte yaşayan eş ve çocukların kendilerine ödenen gelir ile aylıkların geri alınacağını öngörebilecek durumda oldukları açıktır (bazı farklılıklarla birlikte bkz. *Emel Kavas* [1. B.], B. No: 2013/8032, 9/9/2015, § 36).

33. Kanun'un 96. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde fazla veya yersiz ödemenin ilgililerin kasıtlı veya kusurlu davranışlarından dolayı yapılmış olması hâlinde hatalı işlemin tespit edildiği tarihten geriye doğru en fazla on yılda yapılan ödemelerin, yapıldığı tarihlerden itibaren hesaplanacak kanunî faizle birlikte ilgililerin Kurumdan alacağı varsa bu alacaklarından mahsup edileceği, alacakları yoksa genel hükümlere göre geri alınacağı belirtilmiştir.

34. Bu bağlamda hatalı işlemin tespit edildiği tarihten geriye doğru on yılda yapılmış olan ilgililerin kasıtlı ve kusurlu davranışlarından kaynaklanan yersiz ödemelerin yasal faiziyle geri alınmasının katlanılmayacak bir külfet olarak değerlendirilmesi mümkün

değildir. Nitekim Anayasa Mahkemesinin 12/7/2017 tarihi ve E.2017/44, K.2017/118 sayılı kararıyla söz konusu bendin Anayasa'ya aykırı olmadığına karar verilmiştir.

35. Ayrıca Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru alanındaki içtihadı da yersiz ödediği tespit edilen sosyal güvenlik yardımlarının iadesinin istenebileceği, aksi hâlde sosyal adaletle bağdaşmayan sonuçların doğabileceği yönündedir (bu yöndeki kararlar arasında bkz. *Ayşegül Bozoğlu*, § 57).

36. Diğer yandan kural kapsamındaki eş ve çocukların ölüm geliri ile ölüm aylığı alma imkânlarının tümüyle ortadan kaldırıldığı savunulamaz. Nitekim kural uyarınca gelir ve aylıkları kesilen eş ile çocukların boşandıkları eşleriyle fiilen birlikte yaşamaya son vermeleri durumunda bunlara tekrar gelir veya aylık bağlanabileceği açıktır.

37. Anılan hususlar gözetildiğinde boşandığı eşyle fiilen birlikte yaşadığı belirlenen eş ve çocuklara bağlanan gelir ile aylıkların kesilmesinin ve bu kapsamda yapılan ödemelerin geri alınmasının katlanılamayacak bir külfet olarak değerlendirilmesi mümkün değildir. Bu itibarla orantılılık alt ilkesiyle de çelişmeyen kuralın ölçülülük ilkesini ihlal etmediği sonucuna ulaşılmıştır.

38. Anayasa'nın 10. maddesinde *“Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir./ Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz./ Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz./ Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz./ Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.”* denilmiştir.

39. Anayasa'nın anılan maddesinde belirtilen kanun önünde eşitlik ilkesi hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemli değil hukuksal eşitlik öngörülmüştür. Eşitlik ilkesini amacı aynı durumda bulunan kişilerin kanunlar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, kişilere ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak kanun karşısında eşitliğin ihlali yasaklanmıştır. Kanun önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez (AYM, E.2017/47, K.2017/84, 29/3/2017, § 18; E.2020/95, K.2022/3, 26/1/2022, § 25).

40. Eşitlik ilkesi yönünden yapılacak anayasallık denetiminde öncelikle Anayasa'nın 10. maddesi çerçevesinde aynı ya da benzer durumda bulunan kişilere farklı muamelenin mevcut olup olmadığı tespit edilmeli, bu bağlamda aynı ya da benzer durumdaki kişiler arasında farklılık gözetilip gözetilmediği belirlenmelidir. Bundan sonra farklı muamelenin nesnel ve makul bir temele dayanıp dayanmadığı, nihayetinde nesnel ve makul bir temele dayanıyorsa söz konusu farklı muamelenin ölçülü olup olmadığı hususları irdelenmelidir. Ölçülülük ilkesi, amaç ve araç arasında hakkaniyete uygun bir dengenin bulunması gereğini ifade eder. Diğer bir ifadeyle bu ilke, farklı muamelenin öngörülen nesnel amaç ile orantılı

olmasını gerektirmektedir (AYM, E.2016/205, K.2019/63, 24/7/2019, § 65; E.2021/1, K.2021/32, 29/4/2021, § 32).

41. Bu itibarla boşandığı eşiyle fiilen birlikte yaşadığı belirlenen eş ve çocuklara bağlanan gelir ile aylıkların kesileceğini ve bu kapsamda yapılan ödemelerin geri alınacağını düzenleyen kuralın eşitlik ilkesiyle çelişmemesi gerekir.

42. Hak sahibi sıfatıyla aylık alan kişi konumuna boşanmak suretiyle gelmeyen ve evli olmadığı bir kişiyle fiilen birlikte yaşayanlar ile kural kapsamındaki eş ve çocukların ölüm geliri ve aylığından yararlanma bakımından karşılaştırılmaya müsait şekilde benzer durumda bulundukları söylenemez (bazı farklılıklarla birlikte bkz. AYM, E.2009/86, K.2011/70, 28/4/2011).

43. Bununla birlikte 4721 sayılı Kanun hükümleri uyarınca boşanması nedeniyle hak sahibi statüsü kapsamında gelir ve aylık alan kişilerin sosyal sigorta yardımlarından yararlanma bakımından karşılaştırılmaya müsait şekilde benzer durumda oldukları açıktır.

44. Buna göre boşanmış olan hak sahiplerinden kural kapsamına girenlerin gelir ile aylıklarının kesilmesinin ve bunlara yapılan ödemelerin geri alınmasının karşılaştırılmaya müsait şekilde benzer durumda bulunanlar arasında farklı muamele oluşturduğu anlaşılmaktadır.

45. Boşandığı eşiyle fiilen birlikte yaşayan eş ve çocuklara bağlanmış olan aylıkların kural gereğince kesilmesi ve bunlara yapılan ödemelerin geri alınması hakkın kötüye kullanılmasını engellemeye yönelik olduğundan kuralda öngörülen farklı muamelenin nesnel ve makul bir temelinin olmadığı söylenemez.

46. Ayrıca Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri yönünden yapılan incelemede belirtilen gerekçeler kuralda öngörülen farklı muamelenin ölçülülüğü bakımından da geçerlidir.

47. Bu itibarla hak sahipleri arasında sosyal sigorta yardımlarından yararlanma bakımından öngörülen farklı muamelenin nesnel ve makul bir nedene dayandığı ve ölçüsüz olmadığı gözetildiğinde kuralın eşitlik ilkesini ihlal etmediği sonucuna ulaşılmıştır.

48. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 10., 13. ve 35. maddelerine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 17. ve 20. maddelerine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 10., 13. ve 35. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 17. ve 20. maddeleri yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 9., 125. ve 141. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

IV. HÜKÜM

31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 56. maddesinin ikinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE 26/3/2026 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili
Basri BAĞCI

Başkanvekili
İrfan FİDAN

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
Kenan YAŞAR

Üye
Muhterem İNCE

Üye
Yılmaz AKÇİL

Üye
Ömer ÇINAR

Üye
Metin KIRATLI